

української мови та літератури шкіл Галичини - на 89 році; а Маркові, авторі «Підручника шофера», який нині живе у далекій Австралії, 99 років. Справді, Домбровські прожили довге й гідне похвали життя.

У радянські часи за життя Марійки Підгірянки її книги не видавалися, окремі вірші з'являлися лише в журналах. Потім видавництва Львова і Києва видали маленькі збірочки для дітей - «Безкінечні казочки» (1970 р.), «Граї, бджілко» (1978 р.), «Ростить великі» (1979 р.), «Школярки йдуть» (1981 р.) [4,764-765].

За останні роки побачили світ у видавництвах Києва, Ужгорода, Коломиї, Івано-Франківська її книжечки «Гарний Мурко мій маленький», «Безкінечні казочки», «Зіллюся з серцем народу», «Краю мій, рідний», «Учись, маленький», «Три віночки», «Мелодії дитинства», «Мати-страдниця» (1919 р.), втрачений твір "Краплини крові"[5,10-11; 8].

Максим Рильський писав: «Марійка Підгірянка справді народна, щира, ніжна, талановита поетеса». І справді, поезія Марійки Підгірянки - як кришталева вода з гірського джерела, що втамовує спрагу дітям і дорослим [3].

Відомий поет Дмитро Павличко сказав: що слово поетеси Марійки Підгірянки серед чесних людей не пропаде ніколи. Творчість поетеси з Карпатських гір - це справжня материнська енциклопедія, на якій виховувалися і виховуються цілі покоління [7].

Висновки. Галичина та Гуцульщина пам'ятає безліч чудових, милозвучних віршів Марійки Підгірянки, які наче б із власного серця випливали. Повернення поетеси це великий дарунок не дуже щедрої до нашого народу долі, це цілий сніп просвітнього проміння, здатного осяяти світ добра, заповнити прогалину виховного процесу, що віддавна турбує тих, хто щиро вболіває за відродження нашої духовності.

Література: 1. Івах С.М. Проблеми українського шкільництва у жіночому русі Галичини (80-ті роки XIX 30-ті роки XX ст.) : дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. — Л., 2007. — 235 арк. — Бібліогр.: арк. 165-194.; 2. Левицький В. Гордість Білих Ослав. // Прикарпатська правда. - 1990. - 13 січня.; 3. Левицький В. Писала, бо чула душевну потребу... // Радянська Верховина.; 1889. - 5 грудня.; 4. Марійка Підгірянка. Для України вірно жиймо. Твори. — Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2004. — 784 с.; 5. Марійка Підгірянка. Марійчин Великдень. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2005. — 96 с.; 6. Марійка Підгірянка. Таїна Миколаївської ночі. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2004. — 48 с.; 7. Марійка Підгірянка. Розповім вам казку, байку: Віршовані казки / Упорядник В.Левицький. — К.: Видавництво імені Олени Теліги. 2002. — 32.; 8. Марійка Підгірянка. Мати — страдниця. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. — 64 с.; 9. Мочульський М. "Літературно-науковий вісник". К. — 1908. — Грудень. — С. 712-713.; 10. Надія Луцик. Наша землячка - Марійка Підгірянка. <http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=3766>.; 11. Слезінський В. Мелодії Марійки Підгірянки. // Наша культура: (Додаток до газети «Наше слово») - Варшава. - 1973. № 5. ; 12. ЦДІА у Львові (фонд 206, оп.1, спр. 60, 1399, 1427, 1481, 1482, 2722, 2724; ДАЛО, фонд 1, оп.54, спр. 507, 3037). ; 13. Центрального державного історичного архіву України (ЦДІА) у Львові (фонд № 178 — Крайова шкільна рада, фонд № 179 — Кураторія Львівського шкільного округу, фонд № 206 — Рідна школа (Українське Педагогічне Товариство), фонд № 319 — Центральне українське товариство "Союз Українок", м. Львів. ; 14. Державного архіву Львівської області (ДАЛО) — (фонд № 1 — Львовское воеводское управление. ; 15. Общественно-политический отдел. Подотдел по делам товариществ), відділів україніки, рідкісної книги та рукописів Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника НАН України (фонд № 48 — архів Заклинських, фонд № 161 — архів Н. Кобринської, фонд № 175 — архів Марійки Підгірянки, фонд № 243 — архів І. Блажкевич, фонд № 254 — архів О. Дучимінської).

УДК 37.036

Рубан Л.М.

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України, аспірантка

РОЗВИТОК ДИТЯЧОЇ ФАНТАЗІЇ В ДИСКУРСІ ПОГЛЯДІВ АМЕРИКАНСЬКОГО ПЕДАГОГА-РЕФОРМАТОРА ДЖОНА ХОЛТА (1923-1985)

Стаття розкриває особливості розвитку дитячої фантазії. Педагог наголошує, що діти використовують фантазію і гру для того, щоб глибше пізнати реальний світ, щоб дослідити його.

Ключові слова: Джон Холт, фантазія, дитяча фантазія, гра, реальний світ, реальність.

Актуальність. Джон Холт (1923-1985) посідає особливе місце в американській педагогіці. У 60-х роках минулого століття він належав до низки передових захисників вільних шкіл, прав студентів та освітньої реформи. Книги-бестселери Дж. Холта «Як діти зазнають провалу» ("How children fail"), «Запорука дитячих успіхів» ("How children learn") та інші, за словами П. Фаренги, не втратили, а

примножили свою актуальність на початку XXI століття. **Мета** статті – охарактеризувати погляди американського педагога Джона Холта на розвиток дитячої фантазії.

Педагогічний шлях Дж. Холта розпочинається з вчителя п'ятого класу приватної школи, пізніше він стає національним оратором і консультантом з питань покращення навчання у школах. Він «користувався попитом» як прекрасний промовець і з'являвся в національних засобах масової інформації для того, щоб розповісти про свої ідеї, бачення того, як можна змінити школи і зробити їх кращим місцем для навчання дітей. Подорожуючи країною, Дж. Холт відвідав сотні шкіл, розмовляв як із керівництвом, так і з учнями про їхній досвід та успіхи у навчанні [8].

Дж. Холт був письменником, вчителем, музикантом-любителем, який отримав визнання після публікації його першої книги «Як діти зазнають провалу», що стала бестселером в 1964 році (останні перевидання 1983, 1992, 2002). Книга Дж. Холта складається із записок і листів про життя учнів п'ятого класу, в якому педагог викладав [7].

Після закінчення Єльського університету в 1943 році (установа, яку пізніше Дж. Холт не вказуватиме через переконання, що «освіта людини є частиною її особистого життя, як і політичні чи релігійні переконання, і є результатом не тільки навчання у вищому навчальному закладі, але й набувається упродовж життя»), Дж. Холт служив три роки на підводному човні в роки Другої світової війни, працював на уряд, і нарешті отримав роботу в маленькій школі в Колорадо (*Colorado*). Він не мав жодного уявлення про те, що освіта стане справою усього життя доти, доки педагог не почав задаватися запитанням чому значна кількість учнів у школах не досягає високих успіхів у навчанні. Пізніше Дж. Холт знайшов відповідь на це запитання. Свої дослідження він яскраво описав у книзі «Як діти зазнають провалу» [7].

Розмаїття видань, де можна було зустріти «слово» Дж. Холта в шістдесятих роках вражає: *“Redbook”*, *“The New York Review of Books”*, *“Life Magazine”*, *“The NY Times Magazine”*, *“The Saturday Evening Post”*, *“Book Week”*, *“The Center for the Study of Democratic Institutions”*, *“Broadside”*. Записки Дж. Холта охоплюють неймовірно широку низку питань і, в деяких випадках, сповіщають про те, куди думки Дж. Холта приведуть його у сімдесятих роках, коли він стане одним із найвідоміших захисників домашнього навчання.

Дослідження, проведені Дж. Холтом, залишаються актуальними й сьогодні - адже, «біг часу не завжди забезпечує розв'язання давніх проблем» [8].

У передмові до книги «Школа, яка не розвиває» (*“The underachieving school”*), П. Фаренга констатує: «Я думаю, що важко перевершити критичний аналіз Дж. Холта стосовно тестування у школах, обов'язкового шкільного навчання, престижних коледжів, мотивації до навчання, зайнятого способу життя, расизму, бідності, місця вчителя, гострих заміток» [8].

Дж. Холт доводив доцільність об'єднання школи і суспільства, життя і навчання [8]. У цьому контексті педагог надавав великого значення розвитку дитячої фантазії. Так, у його книзі «Запорука дитячих успіхів» ми знаходимо розділ «Фантазія», в якому Дж. Холт наголошував: «Діти використовують фантазію не для того, щоб вийти з реального світу, а задля того, щоб глибше пізнати його» [3; 238].

Педагог відзначав, що у сфері дитячої психології є поняття «дитячої всемогутності», яке характеризує здатність дитини втекти від реального світу за допомогою фантазії у світ, де вона може робити все, що завгодно. Але діти, принаймні до того, як вони зіткнуться з готовими фантазіями телебачення, не хочуть бути всемогутніми. Просто вони не хочуть бути слабкими. Вони хочуть робити те, що роблять дорослі – читати, писати, подорожувати, використовувати інструменти й машини. Але перш за все, вони хочуть контролювати своє життя: стояти, сидіти, ходити, їсти й спати де і коли вони забажають [3; 238-239].

Дж. Холт переконував, що діти, принаймні спочатку, не мріють про те, щоб рухатися швидше кулі чи перестрибувати високі будинки з однієї спроби. Ці фантазії придумані дорослими. Потрібні роки, щоб діти звикли до цих фантазій і зробили їх частиною своїх власних. У фантазіях дітей можуть з'являтися великі й могутні тварини, які полюють на них, але діти рідко мають фантазії, в яких вони можуть змусити когось робити те, що вони хочуть, володіти чи руйнувати світ.

Звичайно, сьогодні засоби масової інформації мають величезний вплив на дітей. Ми можемо спостерігати дещо нове в історії людини: одне чи два покоління дітей ростуть на тому, що більшість їхніх бажань збувається. Дж. Холт констатував, що якщо ми хочемо спостерігати за фантазіями дітей (за тими, які належать саме їм), нам потрібно спостерігати за найменшими дітьми [3; 239].

Педагог писав, що на кінець сорокових – початок п'ятдесятих років ХХ століття, коли він вперше почав спостерігати за дітьми, їхніми іграми були більш всього ігри типу «Будинок», в якому хтось із дітей був мамою, хтось – батьком, а хтось – дитиною. Вони не грали в ігри типу «Супермен». Такі фантазії належать дорослим, котрі розробили й продали їх [3; 239].

Дж. Холт апелював до власного життєвого досвіду. Так, він писав, що коли йому і його сестрі було шість і відповідно п'ять років, вони проводили літні канікули у бабусі. Там не було дітей їхнього віку і, за сучасними стандартами, нічого було робити. Тому, вони проводили час, граючись в різноманітні ігри, вигадані ними самими. Найулюбленішою їхньою грою був «Потяг». Дорога до Мену (*Maine*), де жила їхня бабуся, була захоплюючою пригодою, тому що означала спати у поїзді, обідати у вагоні-ресторані і багато інших речей. Коли вони приїздили до бабусі, то робили поїзд із різних речей,

типу крісел, старих бабусиних рушників. Дж. Холт пише, що він із сестрою проводив години у «поїзді». Вони говорили. Про що?, - задається запитанням педагог. Він не пам'ятає. Але вони грали у цю гру кожного дня. У цій грі вони не були кондуктором чи машиністом, вони були собою – людьми, що їдуть у поїзді. Пізніше, пише педагог, їхні фантазії заповнили радіо серіали та детективні романи. Вони купували і читали ці романи таємно від батьків [3; 239-240].

У дорослому віці Дж. Холт мало задумувався про дитячі фантазії. І так було до шістдесятих років ХХ століття. Стимулом до вивчення ролі дитячої фантазії у розвитку особистості стали бесіди з колегами, спостереження за їх діяльністю. Так, педагог писав: «Білл Халл розповів мені історію, яка змусила мене задуматися про дитячі фантазії. Він із двома друзями і колегами вивчали реакцію дітей на новий набір матеріалів, які вигадав Білл для того, щоб навчити дітей різним способам класифікації речей і основам математичної логіки. Білл успішно використовував цей матеріал із дітьми восьми-десяти років, і хотів з'ясувати як п'ятирічні діти відреагують і використають його. Білл із колегами дали цей матеріал групі п'ятирічних дітей і попросили зробити декілька простих дій, але діти нічого не змогли зробити. Навіть ніякі пояснення не допомогли. Діти були повністю «заблоковані». Дорослі підійшли до справи з іншого боку: вони дали матеріал іншій групі дітей, але нічого не говорили про нього, лише дозволили дітям гратися із ним стільки, скільки вони забажають. Далі їм запропонували виконати певні дії із цим матеріалом, і діти справилися без проблем. Цікаво те, що спочатку йшла гра, а потім завдання. До того як подумати про ці речі, як про математичні абстракції, якими вони були для дорослих, діти повинні були засвоїти їх як реальність, як частину світу, в якому вони живуть. І для цього знадобилася їхня фантазія» [3; 242].

Педагог підкреслював, що у спробах дітей організувати й зрозуміти світ, що їх оточує, вони використовують фантазію і гру принаймні для реалізації двох завдань. По-перше, вони використовують фантазію і гру для того, щоб дослідити реальність, зробити те, що дорослі роблять із математичними моделями, комп'ютерами, тобто задаються запитанням: «Що трапиться, якщо ...?». Звичайно, дитячі моделі реальності дуже примітивні; діти мають дуже мало досвіду. Але у своїх іграх вони тримаються до правил реальності настільки близько, наскільки вони розуміють їх. По-друге, у своїх іграх діти намагаються розширити межі свого власного досвіду [3; 247-248].

Дж. Холт наголошував: «Дорослі не можуть передбачити, спланувати чи контролювати фантазії дітей, чи нав'язати їм власні уподобання. Все, що дорослі можуть зробити – це дати дітям свободу фантазувати, образно кажучи «нагодувати їх мозок тим, чого від потребує і любить їсти» [3; 252].

Одним із джерел педагогічних знань Дж. Холта була його переписка з батьками учнів. Так, у розділі «Фантазія» книги «Запорука дитячих успіхів» Дж. Холт розмістив листа Керол Кент (*Carol Kent*) із Техасу, в якому вона розповіла про захоплення її сина Роберта поїздами. Вона писала, що на Різдво її двоюрічний син отримав у подарунок маленького поїзда, що їздив по кругових рейках. Хлопчик був задоволений. Наступного Різдва вони поїхали до Флориди (*Florida*) і поверталися додому поїздом, всю дорогу дитина гралася маленьким пластиковим поїздом. Хлопчик всерйоз захопився поїздами: сім'я відвідувала виставки поїздів, екскурсії, хлопчик брав книги про поїзди у бібліотеці, слухав пісні про поїзди. Він вважав себе залізничником [3; 252-255].

Дж. Холт розкрив значення фантазії у власній творчій діяльності: «Фантазії насичують нас, вони відкривають світ для нас. До того як розпочати величезну роботу над написанням книги, я повинен уявити цю книгу і не просто написати її у своїй уяві, а й успішно опублікувати. Доки книга не створена у моїй уяві, я не можу розпочати писати її» [3; 255].

Педагог переконував, що наші перші уміння моделювати формуються здебільшого завдяки нашим фантазіям. Перший крок майже напевно здійснюється на рівні мрії, романтики, любові. Так, хлопчик-залізничник Роберт був введений у світ завдяки його захопленню – поїздам. Але, в той же самий час, наголошував Дж. Холт, поїзди (справжні, моделі чи вигадані) ввели світ всередину Роберта. Ці два процеси поєднані між собою: входячи у світ, ми все більше й більше впускаємо його в себе. В той час як діти входять у світ, світ входить у них. Процес починається з фантазії, і саме фантазія керує цим процесом. Любов Роберта до поїздів спонукала його дізнатися більше про справжні поїзди [3; 257-258].

Дж. Холт наголошував, що «необов'язково всі наші фантазії повинні мати очевидну віддачу». Педагог писав, що коли йому було чотири чи п'ять років, він любив дивитися на зображення яхт, кораблів, океанських лайнерів і малювати їх. Одна яхта так подобалася йому, що він зберіг фотокартку, на якій ця яхта була зображена, і часто нею любувався. У п'ятирічному віці йому не хотілося бути власником такої яхти, йому навіть в голову не приходила така думка. Йому лише хотілося дивитися на зображення яхти. Пізніше, увагу педагога привернули поїзди. Він ніколи не думав стати конструктором чи будівельником кораблів і поїздів. Його взагалі не цікавило дізнатися як і де вони виготовлені, чи як вони працюють. Дж. Холт писав: «Всі мої фантазії дозволили мені відчувати, що світ – це захоплююче й чарівне місце. До цього часу у мене зберігся смак до красивих речей» [3; 258].

Дж. Холт констатував, що багато людей можуть не відчувати навіть слабкого зв'язку між фантазіями і пристрасним захопленням дитинства та дорослим життям. Але це й неважливо. Ці фантазії (якщо вони є предметом дитячої любові, а не ненависті чи страху) введуть їх у світ, а світ

увійде у них. Але, якщо, з іншого боку, фантазії пов'язані з соромом, болем чи насиллям, вони змусять дітей зануритися у себе, у вигаданий світ, який вони самі для себе створили [3; 259].

Педагог переконував, що незважаючи на всю важливість фантазії, дорослі не повинні насильно змушувати дітей фантазувати, бо вони ризикують завдати величезної травми, якщо спробують це зробити. Діти уявляють себе дорослими, королями чи королевами, водіями вантажівки чи лікарями, мамами чи татами. Якщо дорослі змусять дітей фантазувати, то це будуть фальшиві фантазії, типу готових фантазій телебачення, які з часом витіснять більшість їхніх справжніх фантазій [3; 259].

Висновки. Дж. Холт наголошував на необхідності створення у школі сприятливих умов для розвитку дитячої фантазії. Педагог розглядав вміння фантазувати, створювати уявний світ як важливі уміння особистості моделювати діяльність, вчинки, поведінку, а також здатність захистити себе від негативних впливів. Таким чином, погляди американського педагога реформатора Дж. Холта не втратили своєї актуальності й значення для сучасної педагогічної практики.

Література: 1. Holt J. *Teach your own*. – N.Y.: Delacorte Press, 1992. – 157 p.; 2. Holt J. *How children fail*. – Rev.ed. New York: "A Merloyd Lawrence Book". – Massachusetts, 1995. – 298 p.; 3. Holt J. *How children learn*. – Rev.ed. New York: "A Merloyd Lawrence Book". – Massachusetts, 1995. – 303 p.; 4. Holt J. *Instead of Education*. – N.Y. – 1976. – 132 p.; 5. Holt J. *Schools and home schoolers: A fruitful partnership*//Phi Delta Kappan, 1983 - № 64 – p. 391-394.; 6. Holt J. *Why teachers fail*. – *The Education Digest*//1984. - №12. – p.58-60.; 7. Susannah Sheffer. *A life worth living: Selected letters of John Holt*// <http://qyanpedia.in/tft/Resources/books/holtletters.pdf>; 8. <http://patfarenga.squarespace.com/writing-by-patrick-farenga/>

УДК37.09:004(485)

Капустян І.І.

Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г.Короленка, аспірант

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ У СИСТЕМІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ШВЕЦІЇ

Стаття присвячена аналізу проблем інформатизації освіти в країнах Європейського Союзу, зокрема, доступу студентів та педагогів вищих навчальних закладів Швеції до електронних засобів навчання, мережі Інтернет для покращення якості безперервного навчання.

Ключові слова: комп'ютеризація шкіл та вищих навчальних закладів, мультимедійні засоби навчання, комп'ютерна грамотність.

Постановка проблеми. Актуальність і необхідність вивчення проблеми інформаційно-комунікаційних технологій як засобу навчання обумовлена постійно зростаючими вимогами сучасного суспільства до педагогічної освіти, до ринку праці. Сучасний етап інформатизації суспільства не можна уявити без впровадження комп'ютерних технологій в усі ланки системи освіти, навчальні заклади та органи управління. У національній доктрині розвитку освіти в XXI столітті зазначено, що пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційних технологій, які забезпечують доступ до мережі високоякісних баз даних, розширюють можливості до сприйняття швидкоплинної інформації. Це здійснюється шляхом побудови індивідуальних навчальних програм різних рівнів складності, залежно від конкретних потреб, використання можливостей Інтернету, впровадження дистанційного навчання, випуску електронних підручників.

Мета і завдання статті полягає в описанні шляхів впровадження інформаційно-комунікаційних технологій як засобу навчання у системі безперервної освіти на прикладі освітніх закладів Швеції.

Аналіз основних досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор. На сьогоднішній день цьому питанню присвячено велика кількість робіт відомих вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них можна назвати роботи таких авторів як

О. Овчарук, І. Малицька.А. Андрєєв, М.Моїсєєва, Патаракин Е.Д., Бірґітта Хольм Соренсон, Анн-Катрін Свенсон, Крейг Баррет та інші. Як виявилось в процесі дослідження, освітні реформи у країнах світу тісно пов'язані з упровадженням ІКТ у процеси навчання молодого покоління. Більшість країн світу стратегічним вважають забезпечення комп'ютеризованих робочих місць для молоді, оснащення навчальних закладів різноманітними технологічними засобами для модернізації освітніх процесів, створення підґрунтя для набуття студентами необхідних навичок та компетентностей у сфері застосування ІКТ. Проте питання щодо ефективного впровадження ІКТ у навчальний процес сьогодні залишається недостатньо вивченим. Розглянемо цей аспект детальніше.